

2.3. JELENTKEZÉS ÉS FELVÉTEL A KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBA

HERMANN ZOLTÁN & VARGA JÚLIA

A középfokú továbbtanulás alapvető hatással van a tanulók későbbi tanulási életpályájára, ezen keresztül pedig későbbi munkaerőpiaci életútjára, sikerességére (lásd például *Kézdi és szerzőtársai*, 2008; Horn, 2014, *Makó–Bárdits*, 2014, *Hajdú és szerzőtársai*, 2015). Az elmúlt években komoly változások történtek a középfokú szakképző iskolák képzési idejében és tartalmában,¹ ami – a munkaerőpiaci környezet változásaival együtt – hatással lehetett a tanulók továbbtanulási szándékaira és lehetőségeire. Ebben az alfejezetben azt mutatjuk be, hogy hogyan változott 2005 és 2017 között az egyes középfokú iskolatípusokba a jelentkeztettek és felvettek aránya, valamint hogy a szakképzést nyújtó iskolákban hogyan változott a jelentkezők és felvettek aránya szakmacsoportok szerint.

Az elemzés a Középfokú Felvételi Információs Rendszer (KIFIR) 2005 és 2017 közötti adataira épül. Ez az adatbázis az általános iskola elvégzése után (illetve a kisgimnáziumok esetében negyedik és hatodik évfolyamon) a középfokú oktatásba jelentkező diákok jelentkezési és felvételi adatait tartalmazza.

A középfokú iskolák az általános iskolai és felvételi eredmények alapján rangsorolják a jelentkezőket. Ezt és a jelentkezési rangsorokat figyelembe véve, egy központi felvételi algoritmus adja meg, hogy melyik tanuló melyik iskolába nyer felvételt. A diákok egy kisebb része ebben a felvételi folyamatban egyetlen iskolába sem kerül be, mert csak olyan iskolákba jelentkezett, amelyik vagy egyértelműen elutasította, vagy a férőhelyeket magasabban rangsorolt jelentkezőkkel töltötte fel. Ezek a diákok később egyénileg keresik meg azt az iskolát, ahol a tanulmányaikat folytathatják, ennek a folyamatnak az eredményét azonban az adatbázis nem tartalmazza. Az elemzés során azt feltételeztük, hogy ezek a diákok a jelentkezési listájukon előforduló legalacsonyabb presztízsű iskolatípusban tanulnak tovább, ugyanakkor a szakmacsoportokra vonatkozó elemzésben ez a csoport nem szerepel. Az arányuk 2005 és 2017 között 8-ról 3 százalékra csökkent.

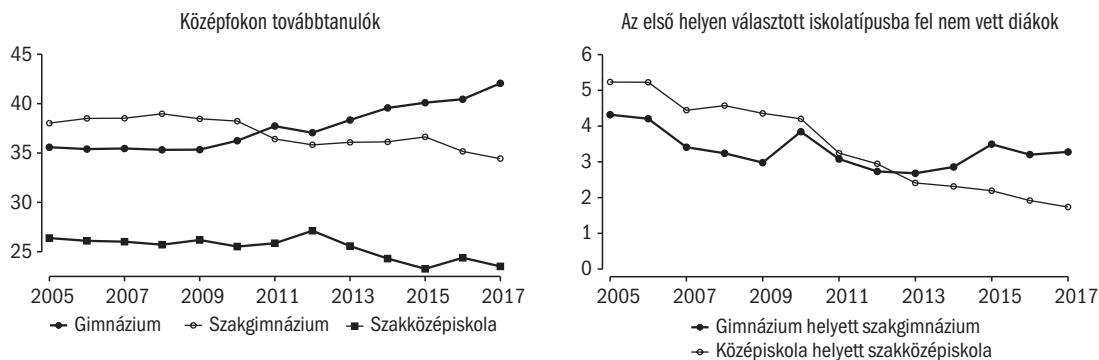
Az elemzés során az adott tanévben középfokon továbbtanuló diákok létszámához viszonyított arányokat közlünk. Ez az összes nyolcadikos jelentkező (feltételezve, hogy a felvételi folyamat első körében fel nem vett diákok is továbbtanulnak) és a kisgimnáziumba felvett diákok létszámának összege. A kisgimnáziumba jelentkező, de fel nem vett diákokat nem vettük figyelembe, mivel ők nyolcadik után tanulnak majd tovább.

A 2.3.1. ábra a középfokon továbbtanulók iskolatípusok szerinti arányváltozásait mutatja (bal oldali ábra), valamint azt, hogy mekkora volt azoknak

¹ A számos változás közül érdemes kiemelni, hogy a mai nevén szakközépfokú iskolában (2016-ig szakiskola volt) 2013 óta már csak hároméves a képzési idő, a korábbi négy-öt év helyett. 2016-tól a kisgimnáziumokban (2016-ig szakközépfokú iskola volt a nevük) jelentősen nőtt a szakképzési tartalom, valamint a szakmai gyakorlat aránya, és csökkent az általánosan képző tárgyak tanítási ideje. Az állami fenntartású szakképző intézmények először, 2015-ben átkerültek a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz, amely szakképzési centrumokba szervezte az intézményeket. 2018-ban a középfokú szakképző intézmények irányítása az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz került.

a tanulóknak az aránya, akiket nem vettek fel abba az iskolatípusba, ahol első helyen jelentkeztek, és hogy milyen iskolatípusba kerültek be az első helyen történt választásuk szerinti iskolatípus helyett (jobb oldali ábra). 2012 után a szakközépiskolai jelentkezések aránya a 2005 és 2011 között megfigyelt stagnálás után csökkenni kezdett, 2017-re már a diákok egynegyede sem szeretett volna ebbe az iskolatípusba kerülni. A gimnáziumi jelentkezések aránya 2009 és 2011 között, majd 2012 után folyamatosan nőtt, a diákok legnagyobb arányban ebben az iskolatípusban kívánnak továbbtanulni. A szakgimnáziumokat egyre kevésbé tartják vonzóknak a diákok. Mind 2016-ban, mind 2017-ben is csökkent az ide jelentkező tanulók aránya. A diákok zöme a választott iskolatípusban tud továbbtanulni (2.3.1. ábra jobb oldali része). Azok aránya, akik érettségit adó középiskola helyett csak szakközépiskolába tudtak bekerülni 5 százalékról 2 százalékra csökkent 2005 és 2017 között, míg azok aránya, akik gimnázium helyett szakgimnáziumban kényszerültek továbbtanulni 4 százalékról 2 százalékra.

2.3.1. ábra: A középfokon továbbtanulók és az első helyen választott iskolatípusba fel nem vett diákok aránya iskolatípus szerint, 2005–2017 (százalék)

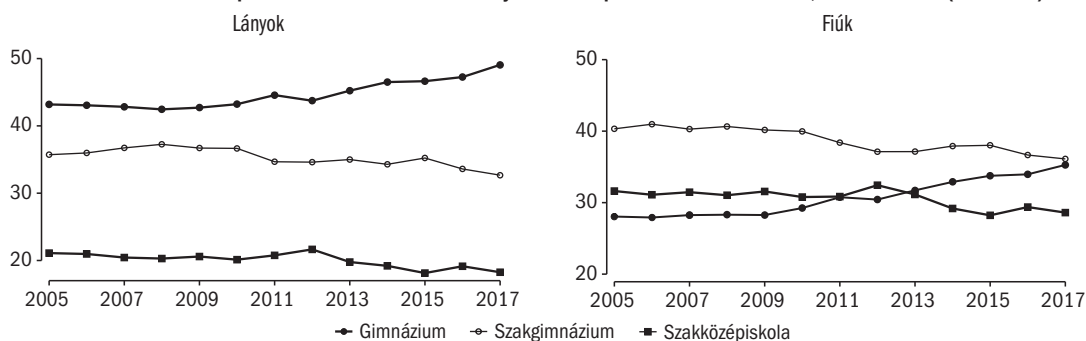

Forrás: Saját szerkesztés.

A lányok jóval nagyobb arányban tanulnak gimnáziumban, mint a fiúk, akik szakgimnáziumban és szakközépiskolában is nagyobb arányban tanulnak tovább a lányoknál. 2012 után felgyorsult a gimnáziumban továbbtanuló fiúk arányának növekedése, és komolyan átrendeződött a továbbtanuló fiúk iskolatípusok szerinti összetétele. 2017-ben már gimnáziumban és szakgimnáziumban tanultak tovább a legnagyobb arányban, a szakközépiskolai továbbtanulás aránya 30 százalék alá csökkent (2.3.2. ábra).

A középfokú szakképzési jelentkezéseket (szakgimnázium, szakközépiskola) 12 szakmacsoportba vontuk össze. Ezek arányváltozásait követhetjük a 2.3.1. táblázatban a két iskolatípusra külön és összevontan is. Néhány szakmacsoportban vagy csak, vagy túlnyomórészt csak az egyik iskolatípusban folyik képzés (például egészségügy, informatika, közgazdaság, ügyvitel).

2.3.2. ábra: A középfokon továbbtanulók aránya iskolatípus és nemek szerint, 2005–2017 (százalék)

Forrás: Saját szerkesztés.

2.3.1. táblázat: A szakközépiskolában és szakiskolában továbbtanulók a középfokon továbbtanulók százalékában, szakmacsoport szerint, 2007, 2017

Szakmacsoport	Szakgimnázium		Szakközépiskola		Együtt	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017
Nem besorolt	1,0	0,0	0,3	0,0	1,3	0,0
Egészségügy	1,7	2,0	0,2	0,0	1,9	2,0
Szociális, oktatás	2,2	3,8	0,3	0,7	2,7	4,5
Gépészet	5,3	3,4	4,4	4,8	9,6	8,1
Informatika	6,1	5,7	0,6	0,3	6,7	6,0
Építőipar	1,0	0,7	2,9	1,5	3,9	2,2
Vegyipar, könnyűipar	2,3	1,2	3,0	1,8	5,4	3,0
Közgazdaság, ügyvitel	4,9	4,2	0,2	0,2	5,1	4,4
Kereskedelem	4,5	2,4	2,5	2,0	7,0	4,4
Mezőgazdaság, élelmiszeripar	2,0	1,6	3,2	3,8	5,2	5,4
Egyéb szolgáltatás, közszolgálati	1,1	4,2	1,2	0,3	2,3	4,5
Közlekedés	1,8	1,6	0,5	0,8	2,3	2,3
Nem OKJ-szalmák	0,0	0,0	0,01	0,0	0,01	0,0
Vendéglátás-idegenforgalom	3,1	3,0	3,8	6,3	6,9	9,3

Forrás: Saját szerkesztés.

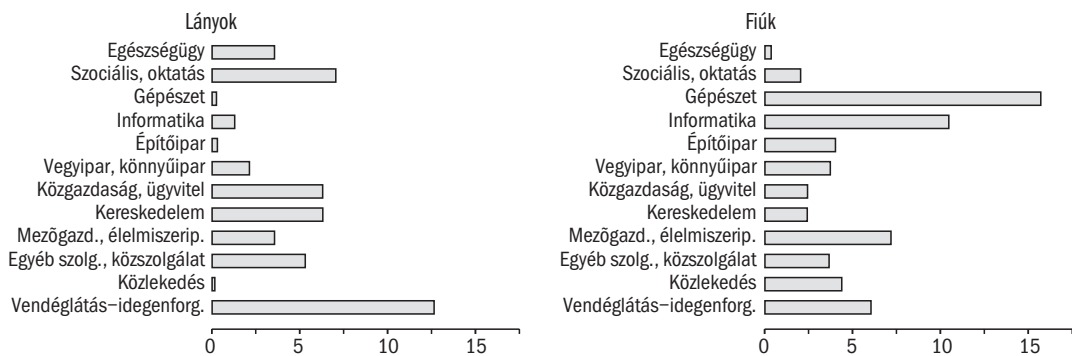
A részvételi arányok csökkentek a gépészet-elektrotechnika-elektronika szakmacsoportban, az építőipari, a vegyipari, könnyűipari és a kereskedelmi szakmacsoportban. Nőtték a szociális, szolgáltatás, oktatás, művészet, a vendéglátás, idegenforgalom és az egyéb szolgáltatás, közszolgálati szakmacsoportokban.

A változások egyes szakmacsoportokban a programtípusok közötti átrendeződés mellett mentek vége. Így a gépészet, elektrotechnika, elektronika szakmacsoportban az érettségire adó képzés szorult vissza, hasonlóan a kereskedelem szakmacsoportéhoz. Más szakmacsoportokban, így például a szociális szolgáltatás, oktatás, művészet szakmacsoportban az érettségire adó képzés aránya növekedett.

Össességében a szakgimnáziumokban a műszaki szakmacsoportokban továbbtanulók aránya csökkent, a kereskedelmi és gazdasági szolgáltatási szakmacsoportok aránya nőtt. A szakközépiskolákban is csökkent a műszaki szakmacsoportok részesedése, miközben nőtt a humán szolgáltatási területen továbbtanulók aránya.

Nemek szerint is jelentős különbségek vannak az egyes szakmacsoportokban továbbtanulók arányában, ezt mutatja be a 2.3.3. ábra. Míg a lányok zöme a kereskedelem és a szolgáltatások területén tanul tovább, a fiúk többsége ipari és informatikai szakmát választ (bővebben lásd *Csillag és szerzőtársai*, 2018).

2.3.3. ábra: A továbbtanulók megoszlása szakmacsoportok szerint nemenként, 2017
(szakgimnázium és szakközépiskola együtt, százalék)

Forrás: Saját szerkesztés.

Hivatkozások

- CSILLAG MÁRTON–GRESKOVICS BORI–MOLNÁR TAMÁS (2018): *Lányok a magyar középfokú szakképzésben*. Megjelent: *Fazekas Károly–Szabó-Morvai Ágnes* (szerk.): Munkaerőpiaci Tükör 2017, MTA KRTK KTI, Budapest, 110–113. o.
- HAJDU TAMÁS–HERMANN ZOLTÁN–HORN DÁNIEL–KERTESI GÁBOR–KÉZDI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS–VARGA JÚLIA (2015): *Az érettségi védelmében*. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek. BWP, 2015/1. MTA KRTK KTI és Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest.
- HORN DÁNIEL (2014): *A tanoncképzés rövid távú munkaerőpiaci hatásai*. Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek, BWP – 2014/2. MTA KRTK KTI és Budapesti Corvinus Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, Budapest.
- KÉZDI GÁBOR–KÖLLŐ JÁNOS–VARGA JÚLIA (2008): *Az érettségít nem adó szakmunkásképzés válságtünetei*. Megjelent: *Fazekas Károly–Köllő János* (szerk.): Munkaerőpiaci tükör 2008. MTA Közgazdaságtudományi Intézet–Országos Foglalkoztatási Alapítvány, Budapest, 87–136. o.
- MAKÓ ÁGNES–BÁRDITS ANNA (2014): *A pályakezdő szakmunkások munkaerő-piaci helyzete – 2014*. MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet, Budapest.